

УДК: 373.2

Бозжигитова М., Мокеева А., Жантаев А.

Бозжигитова М. – магистрант, С. Нааматов атындагы НМУ

Мокеева А. – ф.и.к., доц.м.а., И.Арабаев атындагы КМУ

Жантаев А. – ф.и.д., профессор, С. Нааматов атындагы НМУ

МЕКТЕПТИН МААЛЫМАТТЫК АЧЫКТЫГЫ ЖАНА АТА-ЭНЕЛЕР МЕНЕН КОММУНИКАЦИЯЛЫК ӨЗ АРА АРАКЕТТЕНУҮСҮ ПРОБЛЕМАЛАРЫ

ПРОБЛЕМЫ ИНФОРМАЦИОННОЙ ПРОЗРАЧНОСТИ ШКОЛЫ И КОММУНИКАЦИОННОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С РОДИТЕЛЯМИ

PROBLEMS OF SCHOOL INFORMATION TRANSPARENCY AND COMMUNICATION INTERACTION WITH PARENTS

***Аннотация.** Бул макалада мектептин маалыматтык ачыктыгы жана ата-энелер менен коммуникациялык өз ара аракеттенүү проблемалары туурасында сөз болот. Авторлор ата-энелер менен мектептин коммуникациялык шимердүүлүгүнө көңүл бурушат.*

***Аннотация.** В данной статье говорится об информационной открытости школы и проблемах коммуникативного взаимодействия с родителями. Авторы акцентируют внимание на коммуникативной деятельности между родителями и школой.*

***Abstract.** This article talks about the information openness of the school and the problems of communication interaction with parents. The authors focus on communication activities between parents and the school.*

***Түйүндүү сөздөр:** ата-эне, ачыктык, коммуникация, маалымат, мектеп, өз ара аракеттенүү.*

***Ключевые слова:** родители, открытость, общение, информация, школа, взаимодействие.*

***Key words:** parents, openness, communication, information, school, interaction.*

Коммуникация деп эмнени түшүнөөрүбүздү көрсөтүү үчүн биз белгилүү социолог Н. Лумандын аныктамасын берели – бул “тарыхый спецификалык, контекстке көз каранды окуя” – бул социалдык системаларга гана мүнөздүү иш-аракеттердин жыйындысы, аны ишке ашыруу учурунда [2]. Маалыматтын байланышы же берилиши, же “семантикалык” мазмундун аларга ээ болгон бир психикалык системадан экинчисине өтүшү эмес, билимдин жана наадандыктын кайра бөлүштүрүлүшү болот. Жөнөкөй сөз менен айтканда, коммуникация - бул адамдар өз мамилелерин куруунун жана сактоонун каражаты [7]. В. М. Березин сунуш кылган классификацияга ылайык уюштуруучулук (бизнес чөйрөсүндө, анын ичинде инсандар аралык, топтук жана жеке-топтук) массалык интернет байланышы (социалдык тармактар аркылуу, ар кандай кызыкчылыктары жана коммуникативдик тажрыйбасы бар адамдардын топторунан турган) биздин көңүлүбүздүн борборунда болот [1].

Коммуникация теориясына кирбестен, биз өз ара түшүнүшүү жана сыйлоо кызматташтыктын, өз ара көз карандылыктын жана берилгендиктин негизи болуп калганда, башкалардын көз карашын, сезимдерин жана ой-пикирин түшүнүүгө багытталган эффективдүү коммуникацияны натыйжасыз байланыштан айырмалай турганыбызды гана көрсөтөбүз. Анда катышуучулардын ар бири аны жеңүүчү катары калтыргысы келет [6].

Ошентип, "жаңы" ата-энелер, сүйүктүү баласын мектепке жөнөтүп, аны менен коммуникацияга аракет кылышат, бирок бул каалоо чоң көйгөйгө дуушар болот - анын жабык мүнөзү. Бирок расмий булактар "Мектептерде ачыктык революциясы болду" деп айтышат [8]. Бирок ата-энелердин көз карашы боюнча алар үчүн мектеп жабык. Изилдөөлөргө ылайык, дээрлик 80% ушундай деп ойлошот [4]. Иштин жайы эмнеде?

Бүгүнкү күндө билим берүүнүн ачыктыгы үч негизги модел менен көрсөтүлөт: оперативдүү (бардыгы үчүн билим алуу мүмкүнчүлүгү), институционалдык (билим берүү мамилелеринин бардык катышуучуларына багытталган жана билим берүү кызматтарын керектөөчүлөргө (ата-энелер жана окуучулар) аларды өнүктүрүүгө катышууга мүмкүндүк берүүчү) жана маалыматтык (бардык кызыкдар субъекттердин ортосунда эркин көп тараптуу алмашуу) [3]. Эми биздин көңүлүбүз акыркысына бурулат. Ансыз башкалардын баары жөн эле ойдон чыгарылган болуп калат.

Маалыматтын ачыктыгында акыркы керектөөчүнү эске алуу абдан маанилүү (биз үчүн биринчи кезекте тигил же бул маалымат жайгаштырылган ата-эне маанилүү). Бул үчүн, ата-энелер эмнеге кызыкдар, маанилүү, зарыл, кандай формада көрсөтүлүшү керек, алар кантип жооп ала алышат, бул жооп эмнеге таасир этиши мүмкүн жана эмнеге таасир этиши керектигин түшүнүү керек. Ал эми бул коммуникация түзүүнү болжолдойт.

Ушуга ылайык батыш изилдөөчүлөрү алынган маалыматтын түрүнө карап, аны проактивдүү (уюмдан келип, мүмкүн болуучу суроо-талаптарды алдын ала) жана реактивдүү (керектөөчүнүн талабы боюнча) деп бөлүшөт. Ошол эле учурда, проактивдүү типтин өзү да, өз кезегинде, кардар-багытталган (керектөөчүлөрдүн жана ата-энелердин керектөөлөрүн изилдөөнү эске алуу менен тандалып алынат), уюмга багытталган (өзүнүн, уюштуруучулук жана мектеп кызыкчылыктарынын негизинде) жана мамлекетке багытталган (ченемдик укуктук базанын талаптары боюнча зарыл) маалымат болуп бөлүнөт [3].

Маалыматтын сапаты боюнча ал ачык эмес (жалаң гана натыйжа берилгенде) жана ачык (мында бүт процесс башынан аягына чейин көрүнүп турат) болушу мүмкүн экенин да эске алуу керек. Бул бардык түрлөрүн таза түрүндө байкоо абдан кыйын экени түшүнүктүү, бирок натыйжалуу байланыш түзүү үчүн алар жөнүндө түшүнүк болушу керек.

Ошондой эле коммуникацияны бир жактуу байланышка бөлүү да маанилүү, башкача айтканда, белгилүү бир маалыматты дарек ээсине кайтарымсыз жана текшерүү ыкмаларысыз жеткирүүгө багытталган (бул айтылган адам аны кантип түшүндүбү, кандайча так, эмнеси түшүнүксүз, жана башкалар); жана эки тараптуу, бул диалог абдан маанилүү, анын бардык катышуучулары үчүн оң натыйжага алып келет, маектештин угуу жана угуу жөндөмдүүлүгү, бардык түшүнүксүз пункттарды милдеттүү түрдө тактоо менен маалымат алмашуу.

Анда биз эмнени көрүп жатабыз? Расмий булактарда чындап эле көп маалымат бар, бир гана суроо: ал кимге арналган жана андан эмнени түшүнсө болот? Чындыгында, маалыматтын көбү акыркы керектөөчүгө, башкача айтканда, ата-энеге эмес, жогорку бийлик органдарына багытталган. Мисалы, окуу планы, графиги бар, бирок каникулга чейин канча сабак болору жана бул күндөрү мектептен тышкаркы программа саат канчага чейин иштей турганы тууралуу маалымат жок. Экскурсиялар кандай уюштурулган жана эмне үчүн балдарды акыркы эки сабактан алып кете алышпайт? Керектүү документтердин тизмеси кайда?

Өткөн жылдагы иштин жыйынтыгы жана быйылкы жылдын пландары бар, бирок ата-эне баласынын тандаган университетте окуу тартиби өзгөрүп, кээ бир сабактарга бара

албай калса, эмне кылуу керектиги боюнча эч кандай сунуштар жок. Же мелдештерге чейинки машыгуулардын көлөмү көбөйдү. Кантип толук убакыттан дистанттык окууга өтсөм болот жана кайра кайтууга болобу? Мындан тышкары, олимпиадалардын жеңүүчүлөрү жана Жалпы республикалык тестирилөөдө эң көп балл алгандардын саны (жыйынтыгы) мектеп буга кандайча жеткенин (тандоо, репетиторлор, кошумча курстар, эффективдүү методдор) көрсөтпөйт.

Окуу процессин уюштуруу жөнүндө эмне айтууга болот? Мектепте канча компьютер жана интерактивдүү доска бар экени, аны жакшыртууга канча каражат жумшалганы сайттан көрүнүп турат, бирок эмне үчүн балдарга ыңгайлуу (функционалдык, коопсуз, акы төлөнүүчү) программалык камсыздоо, же даарат кагазы кайда жоголот? Эмне үчүн ашканада порциялар аз? Эгерде сиз бир нече жума сабактарды калтырсаңыз, эмне кылуу керек? Кайра эсептөө болобу? Кантип башка акы төлөнүүчү ийрим ачса болот же баары кааласа, кошумча адисти чакырса болот? Кыскасы, типтүү жана токтоосуз көйгөйлөрдү чечүүнүн эч кандай сүрөттөлгөн жолдору жок.

Эгер республикалык деңгээлди ала турган болсок, анда суроо-талаптардын көбү билим берүү уюмдарына тиешелүү экенин көрөбүз, алар боюнча дээрлик эч кандай маалымат жок, бирок “так аларды керектөөчүлөр издешет, алар да ата-энелер, алар анчалык деле тынчсызданбайт. расмий статистика менен, бирок конкреттүү нерселер менен: тигил же бул мектепте кандай ийримдер иштейт жана алар кызыккан бала бакчада логопедиялык ийримдер барбы» [9], - деп белгилейт «Учительская газета».

Мектептин расмий сайтында жалпылаштырылган жана ортомчу формада ата-энелерге мектепте болгон окуя тууралуу кабар берилет. Бул пикирди же кандайдыр бир жоопту камтыбаган бир тараптуу, абдан расмий байланыш. Эң жакшысы кимдир бирөө лайк басып, материалды бөлүшө алат (репост) же уюштуруучуларды мактап ырдайт. Тармактардагы бардык топтор модерациялангандыктан, кандайдыр бир терс сигналдарды алуу ыктымалдыгы минималдуу. Бул үчүн директордун жана/же анын орун басарларынын эсептери бар.

Ошол эле учурда мектеп директорлору заманбап билим берүү системасы ата-энелер үчүн ачык мейкиндик экенин айтышат. Буга чейин алар жыйындарда мугалимдердин көңүлүн алуу үчүн жарышып, администрациянын эшигин каккыласа, азыр онлайн жыйындарда, видеоконференцияларда компьютерде отурушат. Мектептин бардык периметри боюнча камералар орнотулган (ага директор менен анын орун басарларынан башка эч ким кире албайт), ар бир класста интерактивдүү доска орнотулган. Мектептин бардык иш-чаралары интернет аркылуу көрсөтүлөт, каалаган бала мамлекеттик кызмат көрсөтүүлөр порталы аркылуу каалаган мектепке каттала алат (же которсо болот), ал эми мугалимдер менен жеке байланыш вебсайтты жана электрондук күндөлүктү толугу менен алмаштырат. Кеп коммуникациянын техникалык каражаттарын жана формаларын алмаштыруу жөнүндө болуп жатат, бирок анын орчундуу өзгөрүүлөрү жөнүндө эмес.

Башкача айтканда, биз маалыматтын ачыктыгы негизинен реактивдүү (талап боюнча), тунук эмес (акыркы натыйжа гана көрүнүп турат), бирок активдүү болушу керек, башкача айтканда, мектеп маалымат (сапаты, саны, түрү) менен камсыз болушу керек экенин көрөбүз. ата-энелер үчүн өзгөчө кызыгуу (байланыш үчүн өтүнүчү бар жана аны курууну каалаган "жаңы ата-энелер"). Анан алар, биздин оюбузча, баласын ишенимдүү колго тапшырып жатканына ишенгиси келет; алар, балким, баланын мектепте болуу процессин көзөмөлдөөнү каалашат, же жок дегенде ага көз салууну каалашат: ал эртең мененки тамакты жактыбы, алар аны менен кантип сүйлөшөт, ал бактылуубу, көйгөйлөр барбы, баары жайындабы, бактылуубу? ал ж.б. жана башка. Анын

үстүнө, эгер бул ата-эне жогорку билимдүү (жана балким бирден көп), көп сандагы макалаларды жана китептерди окуган, форумдарда баарын талкуулаган, баласын жакшы билген жана ага жакшылыкты гана кааласа (анын айтуусу боюнча), мугалимге ишенбеген (медициналык кызматкер катары же башка жол менен) болсочу? Ооба, бардык эле атаэнелер андай эмес, бирок азыр биз «жаңы ата-эне болуу» жөнүндө гана айтып жатабыз.

Изилдөөчүлөр мектеп менен коомдун (биринчи кезекте, албетте, ата-энелер) ортосундагы натыйжасыз коммуникациянын олуттуу себептеринин бири маалыматтык базанын жоктугу экенин белгилешет [5].

Мектепте азыркы ата-энелерге багытталган эмес, салттуу жана начар иштеген бир тараптуу коммуникация каналдары колдонулат. Ата-энелер чогулушунун форматы эскирген жана көпчүлүк тарабынан аргасыз формалдуулук катары кабыл алынат. Башкаруучу кеңештерге бир нече гана адам катыша алат, эгерде ал чындап активдүү болсо жана бир нерсеге чындап таасир этсе, бирок каалаган мектепте миндеген ата-энелер бар. Кырдаалды ошондой эле ата-энелер мамлекетти үй-бүлөлүк билим берүүнүн жападан жалгыз оппоненти (жеке сектор өнүккөн эмес, мамлекеттик эмес институттар жок) катары кабыл алганы да курчутушу мүмкүн. Үй-бүлө - бул жеке чөйрө, ал мамлекеттин кийлигишүүсүнөн эркиндиктеги чөйрөсү, ал эми мектеп - мамлекеттик мекеме. Ар кандай социалдык-экономикалык шарттарда, гендердик теңчиликте өскөн, үй-бүлөсүндө демократиялык коммуникация стилин, императивдик эмес тарбияны өстүргөн, билимдүү жана баласына максималдуу ресурстарды жумшоого умтулган азыркы ата-энелер мектеп менен тең укуктуу мамилелерди орнотууну каалашат. Ал эми бул байланыштын башка стилин, коммуникациянын өз ара аракеттенүүсүнүн жаңы формаларын издөөнү талап кылат.

Адабияттар:

1. Березин В.М. Массовая коммуникация: сущность, каналы, действия. М., 2003.
2. Луман Н. Что такое коммуникация? / Перевод с нем. Д. В. Озирченко // Социологический журнал, 1995. № 3. С. 114—125.
3. Мерцалова Т. А. Открытое образование // Директор школы, 2015. №1. С. 34-41.
4. Мерцалова Т.А., Гошин М.Е. Родительская вовлеченность. // Директор школы, 2016. №9. С. 96-104.
5. Михайлова М., Руссова О. Общественное управление школой — каким видит образование современный родитель и что ожидают от него профессионалы // Народное образование. 2009. № 2. С. 75–82.
6. Фьоре Н. Психология личной эффективности. Как победить стресс, сохранять концентрацию и получать удовольствие от работы. — М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013.
7. Sillars, A.L., & Vangelisti, A.L. (2006). Communication: Basic properties and their relevance to relationship research. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.). The Cambridge Handbook of Personal Relationships (pp. 331—351). New York: Cambridge University Press.
8. http://mel.fm/2016/09/27/p_karpov
9. <http://www.ug.ru/news/10392>